

УДК 336.71:334.758

Шульга К.Д.

*аспірантка кафедри менеджменту банківської діяльності
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана***ВПЛИВ ПРОЦЕСІВ КОНСОЛІДАЦІЇ БАНКІВ НА РОЗВИТОК
БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ****THE IMPACT OF BANK CONSOLIDATION PROCESSES
ON DEVELOPMENT OF BANK INDUSTRY****АНОТАЦІЯ**

У статті проаналізовано вплив процесів злиття та поглинання банків на банківський сектор. Визначено проблеми, з якими стикаються банки у процесі укладання угоди консолідації. Розглянуто позитивні та негативні наслідки консолідаційних процесів. У статті зазначені найпоширеніші методи оцінки результатів консолідаційних угод. Визначено помилки, які необхідно враховувати при укладанні консолідаційних угод.

Ключові слова: консолідація, злиття, поглинання, банки, вплив.

АННОТАЦИЯ

В статье проанализировано влияние процессов слияния и поглощения банков на банковский сектор. Определены проблемы, с которыми сталкиваются банки в процессе заключения сделки консолидации. Рассмотрены положительные и отрицательные последствия консолидационных процессов. В статье указаны наиболее распространенные методы оценки результатов консолидационных сделок. Определены ошибки, которые необходимо учитывать при заключении консолидационных сделок.

Ключевые слова: консолидация, слияния, поглощения, банки, влияние.

ANNOTATION

The article analyzes the impact of mergers and acquisitions of banks in the banking sector. The problems, with which banks face during consolidation process are identified. Positive and negative effects of consolidation processes are mentioned. The article listed the most common methods of results evaluating of consolidation transactions. Detected errors that must be considered when entering into consolidation deals.

Keywords: consolidation, mergers, acquisitions, banks, impact.

Постановка проблеми. У зв'язку з кризою фінансового сектору України, банківська система стикнулася з необхідністю вирішити ряд важливих завдань: зміцнення вітчизняних банків, відновлення до них довіри з боку споживачів, підвищення інвестиційної привабливості банків. Ці проблеми можна вирішити шляхом консолідації банків. Саме консолідаційні процеси на сьогоднішній день сприяють розвитку банківської системи України.

Процеси злиття та поглинання банків є складними та довготривалими; більш того, визначити наслідки даних процесів майже неможливо.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Велика кількість досліджень українських та іноземних вчених присвячена вивченню процесів злиття та поглинання та їх впливу на банківський сектор. Зокрема, це праці таких науковців, як Пілоф С.Д., Сантомеро А.М., Чурило П.Б., Вовчак О.Д., Циганова Н.В. та багато інших, які зробили вагомий внесок у

визначення основних впливів консолідації на розвиток банківського сектора, виділили основні проблеми та помилки, які виникають під час укладання угод злиття та поглинання.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Консолідація банків є важливим механізмом підвищення рівня капіталізації банків України, але в умовах кризи обсяг операцій злиття і поглинання зменшився. Визначити наперед результати злиття та поглинання неможливо, але існує необхідність аналізу досвіду компаній, які стикалися з консолідацією, з метою визначення основних проблем, які можуть виникнути та шляхів їх вирішення.

Мета та завдання дослідження. Основною метою даної статті є визначення впливу консолідаційних процесів на банківську систему країни; методи оцінки впливу даних процесів; основні помилки, які призводять до негативних наслідків процесів ЗіП.

Виклад основного матеріалу. Злиття і поглинання призводять до загальної вигоди акціонерам, тільки коли консолідований після злиття банк є більш цінним, ніж кожен з банків по окремоті. Основною причиною приросту вартості банку після злиття повинно бути поліпшення продуктивності його діяльності. Дослідження приросту продуктивності після злиття зосереджені на визначенні вдосконалення ефективності, збільшення ринкової частки та збільшення диверсифікації.

Кілька видів підвищення ефективності можуть впливати зі злиттів і поглинань. Серед них найбільш поширений вид це підвищення ефективності витрат. Багато злиттів банків були продиктовані переконаннями, що значна кількість надлишкових експлуатаційних витрат може бути усунена шляхом консолідації діяльності [1].

Консолідація дозволяє знизити витрати, якщо досягнуто економію від масштабу. Більші банки можуть бути більш ефективними, якщо надлишкові кошти і персонал будуть усунені після їх злиття. Більш того, витрати можуть бути знижені, якщо один банк може запропонувати кілька продуктів за нижчою вартістю, ніж окремі банки, кожен з яких забезпечує окремі продукти. Ефективність витрат також може бути поліпшена за рахунок злиттів, якщо

управління поглинаючого банку більш вміло утримує витрати на рівні меншому за цільовий.

Банківські злиття і поглинання можуть також сприяти підвищенню ефективності прибутку за аналогічною методикою, як і підвищення ефективності витрат. Відповідно до даної методики, економія від масштабу може дозволити великим банкам пропонувати більше продуктів і послуг, а також масштаби економіки можуть дозволити постачальникам декількох продуктів і послуг збільшити частку ринку цільової активності клієнтів. Крім того, управління поглинаючого банку може збільшити доходи за рахунок реалізації кращої стратегії ціноутворення, пропонуючи більш вигідні поєднання продуктів та послуг, або включаючи складні продажі та маркетингові програми. Банки можуть також генерувати більший дохід шляхом крос-продажу різних продуктів одного учасника злиття клієнтам іншого учасника. Результатом може бути збільшення доходу без дублювання витрат, тобто підвищення ефективності прибутку. Це в цілому відноситься до здатності прибутку збільшуватися від будь-якого з джерел, зазначених вище, таких як економія витрат, економія від масштабів та ефективність маркетингу. У певному сенсі, він являє собою сумарний приріст ефективності від злиття без конкретного посилення на окрему сферу підвищення ефективності [1].

Доходи, пов'язані зі злиттями, можуть також бути обумовлені збільшенням ринкової частки. Угоди серед банків з істотним географічним покриттям скорочують число банків на ринках, в яких вони обидва конкурують. Основним наслідком злиттів всередині ринку є збільшення частки консолідованих банків. Ці зміни в структурі ринку роблять ринок більш уразливими до зниження конкуренції. Збільшення ринкової частки банку може дати йому можливість отримувати більш високий прибуток за рахунок підвищення ставок по кредитах і зниження ставок по депозитах.

Злиття можуть підвищити цінність за рахунок підвищення рівня банківської диверсифікації. Консолідація може збільшити диверсифікацію, розширити географічне охоплення відповідної установи або збільшити асортимент продуктів і послуг. Крім того, просте додавання нових придбаних активів і депозитів сприяє диверсифікації за рахунок збільшення числа клієнтів банку. Більша різноманітність забезпечує цінність за рахунок стабілізації прибутку. Зниження волатильності може підвищити добробут акціонерів декількома способами. По-перше, очікувана вартість витрат банкрутства може бути зменшена. По-друге, очікувані сплачені податки можуть зменшитися, підвищуючи очікуваний чистий прибуток. По-третє, можуть бути збільшені доходи від ліній бізнесу, які мають вагоме значення для клієнтів банку. Нарешті, рівень деяких ризикованих, проте вигідних, видів діяльності, такі як кредитування може бути збільшений без додаткового капіталу.

Будь-яка з цих вигод від злиття є достатньою, а різні з них, ймовірно, мають істотне значення при різних обставинах. Не всі злиття компаній, як очікується, призводять до підвищення ефективності витрат, і не кожне з них в результаті призводить до отримання більш високих доходів та диверсифікації прибутку. Проте, для будь-якого конкретного злиття з метою створення вартості необхідне досягнення принаймні одного з цих пунктів. Періодичний огляд преси показує, що більшість злиттів зазначають лише цінні переваги, в той час як доходи і диверсифікація прибутку рідше згадуються. Коли об'єднуються різні за діяльністю компанії, з іншого боку, ефективність доходів або диверсифікація прибутку часто є основними причинами [1].

Загалом, наслідки консолідації банків є досить суперечливими. Основними перевагами є:

- зростання банків підвищує їх стабільність та конкурентоспроможність на ринку;
- збільшення обсягів діяльності дозволяє підвищити ефективність за рахунок використання ефекту економії від масштабу та диверсифікації ризиків;
- розширення клієнтської бази, що в свою чергу дозволяє зробити банк більш упізнаваним;
- додаткові фінансові ресурси дозволяють запроваджувати більше інновацій, підвищувати кваліфікацію персоналу, фінансувати систему стратегічного управління та контролінгу;
- великі банки позитивно впливають на стан реального сектору економіки, так як вони мають достатню ресурсну базу для фінансування оновлення основних фондів великого та середнього бізнесу.

Негативними наслідками консолідації можуть бути наступні:

- монополізація банківського сектору через зменшення числа банків та зростання їх частки на ринку;
- можливе погіршення фінансових показників консолідованого банку;
- зниження ринкової вартості акцій;
- відсутній синергетичний ефект від консолідації;
- знижується рейтинг банківської установи на ринку банківських послуг.

Найпоширенішими методами оцінки ефективності злиттів та поглинань банків є наступні:

* Якісний метод – цей метод базується на якісній оцінці діяльності банку після ЗіП, що передбачає дослідження стратегії ЗіП, синергетичних ефектів, їх співставлення з запланованими, основних управлінських помилок та методів їх уникнення.

* Кількісний метод – даний метод базується на оцінці угоди ЗіП з використанням математичних формул та розрахунків [2, с. 45].

Аналіз основних тенденцій ринку банківських злиттів та поглинань України дає можливість виділити основні помилки, яких допускаються компанії при укладанні угод злиття, що призводять до краху даних угод:

1. Очікування більших синергетичних ефектів – при оцінці величини зростання доходів у результаті об'єднання часто помиляються покупці. Але саме це і є основною причиною укладання угод консолідації, так як банки мають на меті перш за все збільшення клієнтської бази та розширення каналів розподілу послуг. Необхідно завжди припускати можливість зниження сукупного доходу в результаті консолідації. В області роздрібних банківських послуг, наприклад, зазвичай передбачається, що банки, які зливаються, значно знизять витрати за рахунок консолідації регіональних мереж. Керівництво банків вважають, що навіть якщо частина клієнтів після об'єднання мереж і закриття деяких філій перейде до конкурентів, то скорочення витрат все ж таки компенсує втрати.

2. Великі непередбачені одноразові витрати – велика кількість менеджерів, що беруть участь в укладанні угод злиття та поглинання банків, не завжди беруть до уваги реальний обсяг одноразових накладних витрат.

3. Розбіжність між прогнозами та реальністю – банки-покупці занадто покладаються на свої уявлення про рівень цін та майбутню частку ринку після консолідації, хоча часто вони не відповідають загальним темпам приросту і реаліям конкурентного середовища. За результатами формального аналізу, покупцям необхідно корегувати свої уявлення щодо поділу ринку та норм прибутку відповідно до реалій ринку.

4. Не вивчаються подібні випадки для визначення рівня зменшення витрат – приблизно у 60% випадків при консолідації банків вдається досягти запланованого рівня зниження витрат, однак майже кожен четвертий випадок показує, що неможливо знизити витрати хоча б на 25%. Дана похибка може призвести до помилки ціною у 5–10% загальної вартості.

5. Очікуються швидкі ефекти від консолідації – команда спеціалістів, залучена до укладання угод злиття та поглинання досить часто спрощує та занадто позитивно оцінює синергетичні ефекти від об'єднання та час на їх реалізацію. В результаті цього, такі показники як темпи зростання прибутку, грошові потоки не завжди відповідають дійсності, таким чином банки завищують чисту теперішню вартість синергії. Проблема полягає не лише у тому, щоб правильно відобразити час реалізації синергії у поточній вартості компаній, а й у тому, що через помилкові розрахунки часу можна взагалі не одержати синергетичний ефект.

6. Незалучення до процесу консолідації основних менеджерів – залучення лінійних менеджерів до участі в аналізі угод консолідації дає можливість більш якісно оцінити прогноз та проведення інтеграції після злиття. Аналіз потенційних синергетичних ефектів допомагає також виділити основні напрями аналізу та структури угоди консолідації, хід пов'язаних з нею переговорів.

7. Отриманий досвід не систематизується – спеціалістам, що приймають участь в укладанні угод злиття та поглинання, необхідно ретельніше систематизувати дані та оцінювати ефекти синергетичні ефекти. Кожна угода може послужити уроком, а успіх консолідації часто залежить від формальних процедур, таких як наради з керівниками провідних інтеграційних команд. Необхідно зазначити, що команди, які працюють над укладанням консолідаційних угод мають вивчати основні результати минулих угод з метою визначення реальних синергетичних ефектів та порівнювання їх з запланованими, а також для визначення реальної чистої теперішньої вартості угоди [2, с. 45-46].

Висновок. Механізм злиття та поглинання є достатньо складним та суперечливим, але водночас результативним способом для забезпечення ефективної діяльності банків. Незважаючи на значну кількість досліджень, дана сфера і досі залишається достатньо дискусійним питанням у вивченні та аналізі. Це пов'язано, в першу чергу, із значною кількістю проблем та причин, що призводять до невдач у здійсненні даних процесів.

Основними причинами є: надання невірної оцінки стану ринку та конкурентоспроможності банку, недостатня спланованість діяльності, нестача інформації.

Необхідно впровадити наступні дії: чітко сформулювати головні завдання, забезпечити максимальну залученість усіх учасників до процесу.

Важливу роль має відігравати також державне регулювання, націлене на реалізацію широкого ряду напрямків економічної політики та створенню чіткого та прозорого законодавства країни.

Український ринок злиття та поглинання має значний потенціал росту. Можуть виникати позитивні і негативні аспекти впливу процесів злиття і поглинань на банківський сектор. З одного боку, банки отримують можливість інтеграції на нові ринки і подальшого розвитку, з іншого боку, через надання невірної оцінювання стану ринку та конкурентоспроможності банку, брак фінансових ресурсів та інвестицій, недостатню спланованість діяльності, нестачу інформації значна частка банків після злиття зазнає невдач.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Пілофф С.Дж., Сантомеро А.М. Наслідки банківських злиттів та поглинань банків [пер. з англ.] Електронний ресурс [Режим доступу] <https://core.ac.uk/download/pdf/6649947.pdf>.
2. Чурило П.Б. Наслідки процесів злиття і поглинання в банківській системі України/П.Б.Чурило/Інвестиції: практика та досвід №21, стр. 44-47, 2009 [Режим доступу] http://www.investplan.com.ua/pdf/21_2009/12.pdf
3. Вовчак О.Д., Рудевська В.І. Передумови та тенденції розвитку процесів консолідації у банківській сфері/О.Д.Вовчак/Науковий вісник НЛТУ України №22.10, стр. 140-146, 2012 [Режим доступу] http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/chem_biolo/nvnltu/22_10/140_Wow.pdf

4. Циганова Н.В. Тенденції консолідації банківського капіталу в умовах фінансової глобалізації/Н.В.Циганова/Актуальні проблеми міжнародних відносин №117 (2), стр. 193-202, 2013 [Режим доступу] <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/apmv/article/viewFile/2105/1868>.
5. Шпиготська Н.О. Аналіз ефективності угод злиття та поглинання в банківському секторі України/Н.О.Шпиготська/Науковий вісник ЧДІЕУ № 2 (18), стр. 173-181, 2013 [Режим доступу] <http://journals.urau.ua/nvgeci/article/view/22345/19966>.